ANDRZEJ PĘCZALSKI

Powiat ŻYDŁOWIECKI
W FOTOGRAFII

ANDRZEJ PĘCZALSKI

Powiat ŻYDŁOWIECKI W FOTOGRAFII

Fotografie:
Andrzej Pęczalski, Inga Pytka-Sobutka (7), Wiesław Wismont (4), Marek Dziuba (1)

Tekst
Andrzej Pęczalski

Konsultacje
Włodzimierz Kurzępa

Tłumaczenie
Joanna Pęczalska-Fijołek

Opracowanie graficzne
Marcin Kubus

Skład i druk:
Drukarnia „Panzet" Krzysztof Zatorski
Kielce, ul. Dymińska 38, tel. 41 361 26 31
e-mail: panzet@panzet.com.pl
www.panzet.com.pl

ISBN 978-83-61240-53-2

Publikacja wydana na zlecenie POWIATU SZYDOWIECKIEGO
przez Drukarnię „Panzet" Krzysztof Zatorski
Kielce, ul. Dymińska 38, tel. 41 361 26 31
e-mail: panzet@panzet.com.pl
www.panzet.com.pl

ANDRZEJ PĘCZALSKI

Powiat SZYDŁOWIECKI W FOTOGRAFII

SZYDŁOWIEC 2010

Szanowni Państwo!

Przekazuję Wam kolejną pozycję, która ukazała się z okazji 200-lecia Powiatu Szydłowieckiego. Myślę, że chętnie przyjmiecie ją do swych domowych bibliotek. Ten album jest dobrym ambasadorem naszej ziemi, zwłaszcza, że wydany został w równoległej wersji dwujęzycznej, polsko-angielskiej.

Album „Powiat Szydłowiecki w fotografii" jest wizualnym rozwinięciem znakomitej pozycji autorstwa Danuty Słomińskiej-Paprockiej „Powiat Szydłowiecki w województwie mazowieckim", która ukazała się w ubiegłym roku. Oba wydawnictwa mają identyczny format, wzajemnie się uzupełniając.

Opracowanie albumu powierzyłem artyście-fotografikowi Andrzejowi Pęczalskiemu, który zaprosił również do współpracy miejscowych fotografów Ingę Pytka-Sobutkę i Wiesława Wismonta. Owocem ich pracy jest piękna panorama ziemi szydłowieckiej – krainy wspaniałych zabytków i pięknych pejzaży.

Chciałbym, aby album ten przypominał moim rodakom, mieszkańcom powiatu szydłowieckiego, jak pięknej ziemi są współgospodarzami i dziedzicami w linii prostej wspaniałej, wielowiekowej polskiej kultury.

Gości zaś, którzy zachęceni albumem przybędą zobaczyć to „na żywo", zapewniam, że zostaną przyjęci ze staropolską gościnnością i sercem.

Włodzimierz Górlicki

Starosta szydłowiecki

Dear Readers

It is my pleasure to recommend this publication, prepared to celebrate the 200th anniversary of the Szydłowiec district. I believe you will be happy to have it on your bookshelves. This album is a good ambassador of our region, all the more so as it was published in a bilingual Polish and English version.

The album "The Szydłowiec District in Photography" is a visual continuation of a great book by Danuta Słonimska-Paprocka entitled "The Szydłowiec District in the Mazowieckie Voivodship", which was published last year. These two books are complementary to each other.

Andrzej Pęczalski, the artistic photographer whom I entrusted with preparing the album, cooperated also with the local photographers: Inga Pytka-Sobutka and Wiesław Wismont. Their work resulted in a beautiful panorama of the Szydłowiec land abounding in historical monuments and charming landscapes.

I wish this album would remind the inhabitants of the Szydłowiec district about the beauty of their land and our historical and cultural heritage.

Those of the readers who, encouraged by this album, wish to come and see our region "live", will be certainly welcomed here with traditional Polish hospitality and heart.

Włodzimierz Górlicki

The starost of the Szydłowiec district

Zamki, dwory, pałace – jedyni już świadkowie świetności, potęgi i znaczenia magnackich i szlacheckich rodów do których niegdyś należały znaczne połacie tej ziemi. Zapisali się w polskiej historii Odrowążowie, Chlewiccy, Szydłowieccy i dziedziczący po nich (po kądzieli) Radziwiłłowie. Renesansowy zamek w Szydłowcu, dwór w Chlewiskach czy pałacyk Brandta w Orońsku cieszą oko harmonią kształtów, doskonałością założeń architektonicznych, dając wytchnienie oczom zmęczonym szklano-klockową, identyczną na całym świecie, zabudową wielkich miast.

Castles, manors, palaces – the only remaining witnesses of the power and significance of noble families who used to own a considerable part of this land. Such family names as Odrowąż, Chlewicki, Szydłowiecki and Radziwiłł (their heirs) went down in Polish history. The Renaissance castle in Szydłowiec, the manor house in Chlewiska or the Brandt palace in Orońsko please the eye with their harmonious shape and perfect architecture, which is a pleasant rest for the eyes tired with looking at blocks of stone and glass, identical in big cities all over the world.

Zamek w Szydłowcu na sztucznej wyspie w rozlewisku Korzeniówki wzniósł na miejscu dawnego grodu Stanisław Szydłowiecki. Było to pod koniec XV wieku. Znaczne powiększenie i rozbudowa pierwotnego domu mieszkalnego w zamkową rezydencję nastąpiło za Mikołaja i Krzysztofa Szydłowieckich w latach 1515-1526. Wczesnorenesansowa siedziba należała do najświetniejszych w Polsce. Podstawowym materiałem budowlanym był oczywiście znakomity kamień szydłowiecki.

The castle in Szydłowiec on an artificial island in the flood waters of the Korzeniówka river was erected in place of the former stronghold by Stanisław Szydłowiecki, at the end of the 15th century. The original house was considerably enlarged and extended into a real castle residence by its next owners, Mikołaj and Krzysztof Szydłowiecki, in the years 1515-1526. The early Renaissance seat was one of the most splendid ones in Poland. The basic building material was the excellent local stone, of course.

Syn Elżbiety Szydłowieckiej, hrabia na Szydłowcu Mikołaj „Sierotka" Radziwiłł, kontynuował rozbudowę szydłowieckiej rezydencji. Najbardziej charakterystycznym śladem radziwiłłowskich rządów jest portal herbowy, prowadzący obecnie do biblioteki.

Elżbieta Szydłowiecka's son, the count of Szydłowiec, Mikołaj Radziwiłł "Sierotka", continued the enlarging of the family residence. The entrance portal leading at present to the library containing the family coat of arms was added at his time, and is the most characteristic trace of the Radziwiłł rule in the residence.

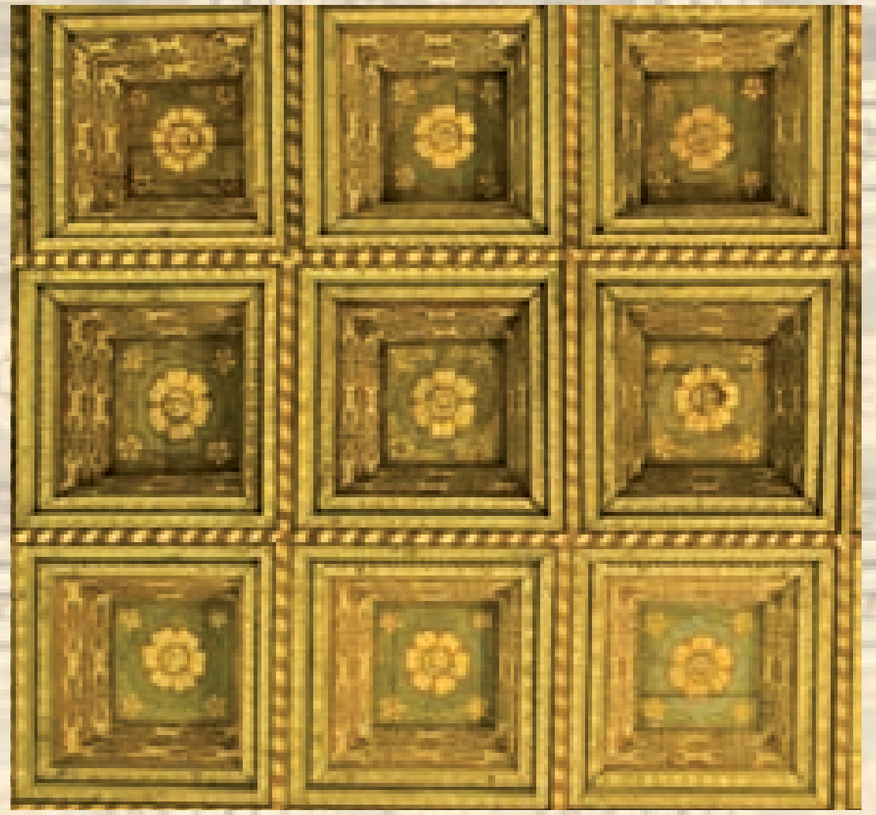

We wschodnim skrzydle zamku (jedno z pomieszczeń zdobi wspaniały, renesansowy strop) ma swą siedzibę Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych. Pierwsza tego typu placówka w Europie gromadzi ok. 2 000 eksponatów.

The eastern wing of the castle (in which one of the rooms is decorated by a magnificent Renaissance ceiling), is the seat of the Museum of Folk Musical Instruments. It is the first such a museum in Europe and its collection consists of about 2 thousand exhibits.

Dziedziniec zamku to miejsce wymarzone do wszelakiego typu spektakli (jakie zapewne odbywały się tu w latach jego świetności).
XVII Zamkowe Spotkania Teatralne o laur „Złotego Gargulca" gościły m.in. „teatr Terminus A Quo" z Nowej Soli w reżyserii Edwarda Gramonta.

The castle yard is a wonderful place for all kinds of performances (which most probably took place here in the times of its greatness). The 17th Castle Theatre Meetings or the contest for the title of Golden Gargoyle welcomed the Terminus A Quo theatre from Nowa Sól, with the performance directed by Edward Gramont.

„Hej Ładо, Ładо Kupało!" – czyli jedyna w roku, najkrótsza noc w zamkowym ogrodzie, gdy blask odbitych w fosie iluminacji ułatwia znalezienie kwiatu paproci...

The unique Kupala night in the castle garden, the shortest night in the year, when the light of the illuminations helps those who wish to find the elusive fern flower.

W 1605 roku Wawrzyniec Chlewicki herbu Odrowąż zbudował w swej rodowej posiadłości wspaniały dwór, który w XVIII i XIX wieku został przebudowany przez następnych właścicieli – Potkańskich i Sołtyków. W pieczołowicie odrestaurowanym obiekcie mieści się teraz ośrodek wypoczynkowy Manor House.

In 1605 Wawrzyniec Chlewicki of the Odrowąż coat of arms built a magnificent manor house in his family residence, which was rebuilt in the 18th and 19th century by its following owners, the Potkański and Sołtyk families. The carefully renovated building is now a holiday resort called Manor House.

Generał Franciszek Ksawery Christiani (herbu Jarosław), pionier drogownictwa polskiego, w roku 1834 zakupił majątek w Orońsku i rozpoczął jego przebudowę, którą ok. 1853 r. dokończyła wdowa po nim, Amelia. Pałac wzniesiono wg projektu Franciszka Lanciego.

General Franciszek Ksawery Christiani (of the Jarosław coat of arms), the pioneer road engineering in Poland, bought the estate in Orońsko in 1834 and started its rebuilding, which was finished in 1853 by his widowed wife, Amelia. The palace was built according to the design made by Franciszek Lancy.

Absolwent Królewskiej Akademii Sztuk Pięknych w Monachium, słynny polski malarz Józef Brandt (popiersie i jeden z jego obrazów na następnych stronach) został właścicielem Orońska w 1877 r. Mając wielu przyjaciół artystów, prowadził w swej pięknej posiadłości salon artystyczny, zwany Wolną Akademią Orońską.

The graduate of the Royal Academy of Fine Arts in Munich, famous Polish painter Józef Brandt (his bust and one of the paintings on the following pages), became the owner of Orońsko in 1877. Having many artist friends, he arranged in his beautiful residence an artistic parlor called Free Academy of Orońsko.

Wytworne wnętrza pałacyku (starannie i pieczołowicie odtworzone) sprzyjały dyskusjom i artystycznym biesiadom...

Elegant interior of the palace (carefully reconstructed) inspired the discussions and artistic feasts.

Spadkobiercą artystycznych tradycji jest Centrum Rzeźby Polskiej w Orońsku, działające od 1981 roku. To prawdziwe królestwo tej dyscypliny sztuki. Liczne galerie, warsztaty rzeźbiarskie dla twórców, własne muzeum, szeroko prowadzona działalność wydawnicza i wreszcie plenerowa galeria w 13-hektarowym parku, gdzie współczesne prace harmonijnie sąsiadują z dawną rzeźbą.
< Brązowa kopia rzeźby F. Bartholdiego „Współczesny męczennik", wykonana na wieść o upadku powstania styczniowego. (Zdjęcie obok)

Jedna z prac z cyklu „Balansujące" Jerzego Kędziory. (Zdjęcie powyżej)

The Centre of Polish Sculpture in Orońsko, active since 1981, is the heir of the artistic tradition. It is a genuine kingdom of this art. Numerous galleries, sculpture workshops for artists, a museum, intensive publishing activity and an open air gallery in the 13-hectare park, where contemporary works harmoniously coexist with former sculptures.
< A bronze copy of a sculpture called *A Contemporary Martyr* by F. Bartholdi, created after the fall of the January Uprising. (the photo aside)

One of the works from the series entitled Balancing created by Jerzy Kędziora. (the photo above)

Barbara Zembrzycka-Śliwa – „Dedykowane – Pancernemu J. Brandta", 1999 r. (piaskowiec, szkło).

Barbara Zembrzycka-Śliwa – "Dedicated to Pancerny by J.Brandt", 1999 (sandstone, glass).

„Pamięci Anny Plank", 1860.

Pełna ekspresji rzeźba „Herkules z Anteuszem" zdobiła niegdyś przyzamkowy park w Szydłowcu.

„Memory of Anna Plank", 1860.

An expressive sculpture entitled " Hercules and Antaeus" used to decorate the park in Szydłowiec.

Klasycystyczna kaplica z 1841 r., zaprojektowana przez Franciszka Christianiego.

Jedna z parkowych alei.

A Classicist chapel from 1841 designed by Franciszek Christiani.

One of park alleys.

Aleksandra Domańska-Bortowska „Ślad – zawsze moi synowie”, 1986 r. (granit, brąz).

Zbigniew Frączkiewicz – „Głowa”, 1984 r. (żeliwo, piaskowiec).

Aleksandra Domańska- Bortowska. “Trace – Always my Sons”, 1986 (granite, bronze).

Zbigniew Frączkiewicz – “Head”, 1984 (iron, sandstone).

Nieodłącznym towarzyszem wielkopańskich rezydencji były parki, ogrody i zwierzyńce. Wiele z nich przetrwało na szydłowieckiej ziemi. Są prawdziwą ostoją dla ptaków i drobnej zwierzyny. Można w nich podziwiać wiekowe dęby, buki, jesiony czy lipy. Niektóre z nich, jak park w Orońsku czy Chlewiskach (zdjęcie obok), są starannie pielęgnowane. Inne czekają na litościwą rękę, która przetrzebi chaotyczny gąszcz samosiejek, uprzątnie powalone konary...

Noblemen's residences were traditionally surrounded by parks, gardens and zoos. Many of them have survived in the Szydłowiec region. They are a valuable shelter for birds and small animals. One can admire there ancient oaks, beeches, ashtrees or lime-trees. Some of the parks, like the ones in Orońsko or Chlewiska, (the photo aside), are well looked after. The others are waiting for a caring hand that would clear out the thicket of self-sown trees, remove the fallen branches...

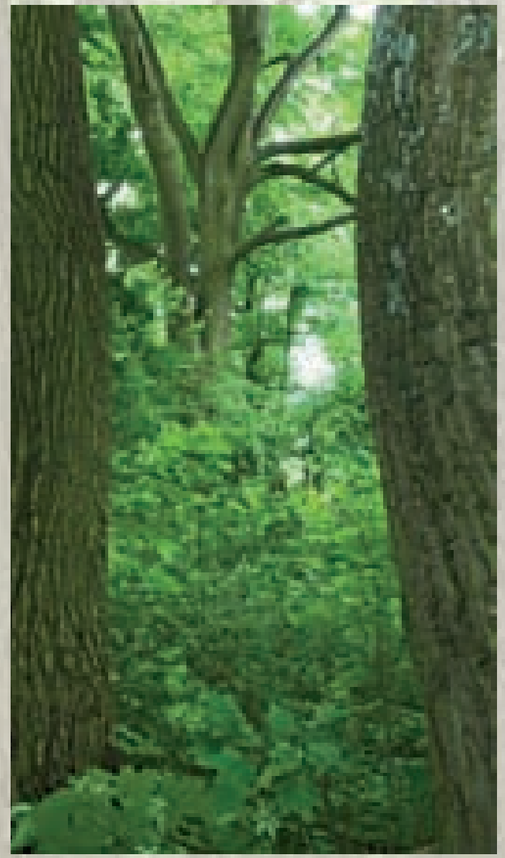

< Park w Orońsku.
Park w Krzcięcinie.

< The park in Orońsko.
The park in Krzcięcin.

Dęby – pomniki przyrody
w podworskim parku w Mirowie.

Monumental oak trees
in the park in Mirów.

Rycyk (*Limosa limosa*).
Otoczenie mirowskiego parku.

Black-tailed godwit (*Limosa limosa*).
The surroundings of the Mirów park.

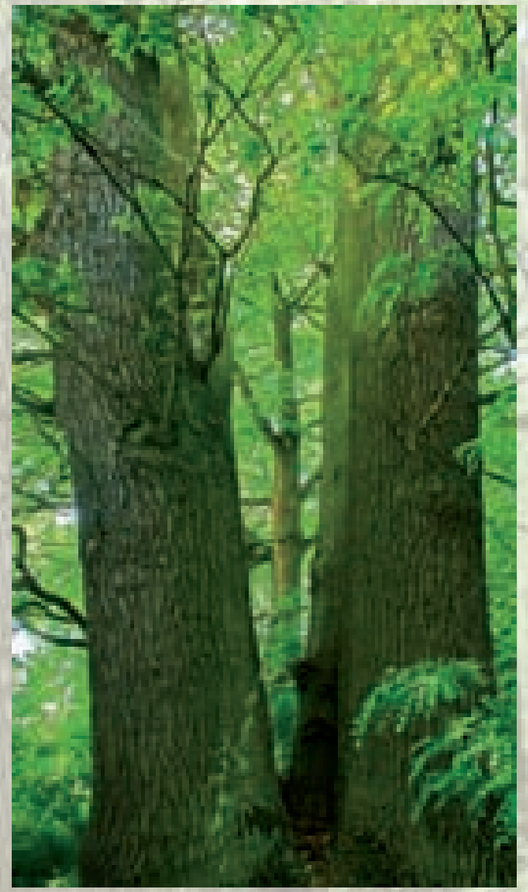

< Krzcięcin – parkowa aleja.
Krogulcza Mokra – pomnikowy dąb zwany *Czwartakiem*.

< A park alley in Krzcięcin.
Krogulcza Mokra – an oak called *Czwartak*.

Szydłowiec
– w zamkowym
parku.

Szydłowiec
– In the castle
park.

Za krzyżem skręcisz w pierwszą drogę w prawo", „to będzie trzeci dom za kapliczką", „spotkamy się pod figurą..." – przydrożne kapliczki, świątki, krzyże, figury... od wieków wtopione w polski pejzaż tak, że bez nich trudno go sobie wyobrazić. Rozsiane w krajobrazie polskim modlitwy ludu polskiego, rzezane w drewnie lub kute w kamieniu – materializacja uniesienia serc pobożnych. Tak o nich pisał znakomity znawca tematu – Tadeusz Seweryn nazywając kapliczki perłami polskiego krajobrazu.

Zdjęcie obok – kapliczka arkadowa kryta gontem, z figurą św. Jana Nepomucena w Krogulczy Mokrej.

Walk past the cross and take the first right", "it's the first house past the chapel", "let's meet at the figure..." wayside shrines, chapels, saint's figures, crosses... For ages melted into the Polish landscape, which would be now hard to imagine without them. *Scattered throughout Polish landscape – the prayers of Polish people sculptured in wood or cut in stone – the embodiment of faithful hearts' exaltation.* This is how Tadeusz Seweryn, an excellent expert on the subject, wrote about them, calling wayside chapels *the pearls of Polish landscape.*

The photo aside – an arcade chapel covered with shingle with a figure of St John Nepomucen in Krogulcza Mokra.

< Kapliczka słupowa w Helenowie.
Św. Jan Nepomucen – Wysoka. >

< A post chapel in Helenów
St John Nepomucen – Wysoka. >

< „Pod twoją obronę uciekamy się święta boża rodzicielko.
Tę figurę wystawili w darze ze wsi Ciepły gospodarze 1917 r.”

Kapliczka słupowa w Mirowie. >

The figure of Holy Mary founded by the farmers from the village of Ciepła.

The post chaple in Mirów. >

Na poprzedniej stronie:
Figura Matki Boskiej w okolicach Mirowa.

Św. Jan Nepomucen – Chlewiska.

On the previous page:
A figure of Holy Mary near Mirów.

St John Nepomucen – Chlewiska.

Figura Matki Boskiej Bolesnej przy ulicy Różanej w Szydłowcu.

A figure of Holy Mary Sorrowful – Szydłowiec, Różana Street.

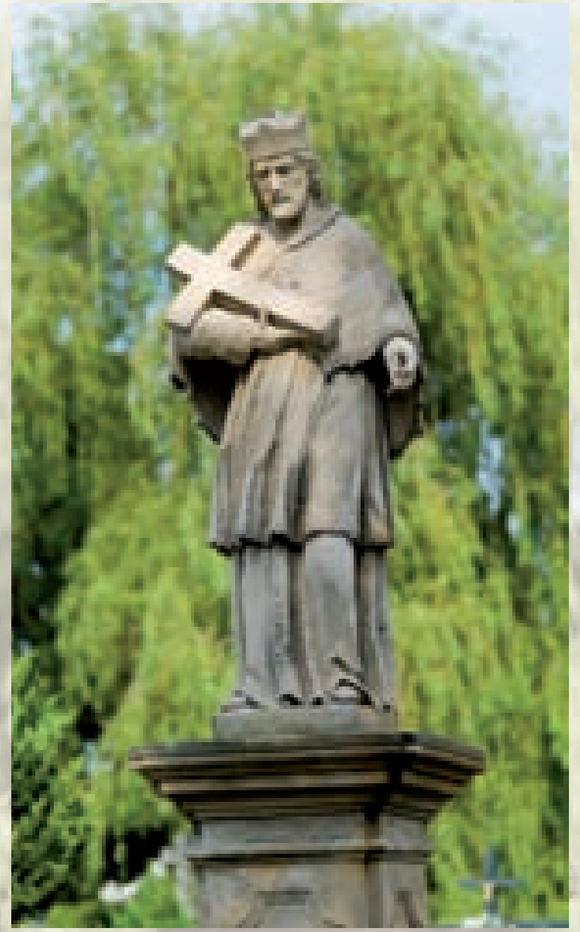

Św. Jan Nepomucen – Szydłowiec, cmentarz.

St John Nepomucen – a cemetery in Szydłowiec.

< Mirów – „aleja dębów”.

Zdziechów – kapliczka
domkowa fundacji
Mikołaja Zintkowskiego. >

< Mirów – “oak alley”.

Zdziechów, a house chapel
founded
by Mikołaj Zintkowski. >

Zdziechów
– kapliczka domkowa z 1892 r.

Zdziechów
– a house chapel from 1892.

Bąków – na pamiątkę bratobójczej bitwy między wojskami koronnymi a rokoszanami Mikołaja Zebrzydowskiego. Bitwę pod Guzowem stoczono 6 lipca 1607 r.

Bąków – a stone post chapel erected to commemorate the domestic battle between the royal army and the rebels led by Mikołaj Zebrzydowski. The battle in the fields of Guzów was fought on 6 July 1607.

Góra Trzech Krzyży – Szydłowiec.

The Three Crosses Mountain
– Szydłowiec.

Jesteśmy już chyba ostatnim pokoleniem, które takie widoki może podziwiać nie w skansenie, ale na żywo, „w realu”. Dla wieszcza Adama był to standard – marzył, aby jego wiersze trafiły „pod strzechę”. To ekologiczne pokrycie dachów miało wszystkie zalety i tylko jedną wadę – paliło się jak siarka! Ten piękny, drewniany domek kryty strzechą stoi w Krogulczy Mokrej, otoczony wonią jaśminów...

We are probably the last generation which can admire such cottages in the real world, not in a museum. For Adam Mickiewicz such views were common, he wished his poems would be read “under thatched roofs”. This ecological roof covering had all the advantages and only one drawback – it burnt like sulfur! This beautiful thatched cottage stands in Krogulcza Mokra, surrounded by the smell of jasmines…

Wiejska zagroda w Leszczynach.

A country farm in Leszczyny.

< Nad Szabasówką w Wysokiej.

Mirów Stary – obrona gniazda.

< By the Szabasówka river in Wysoka.

Mirów Stary – the defence of the nest.

Wymownym dowodem świetności Szydłowca, jakie miasto przeżywało w XVI wieku, była rozpoczęta w 1602 roku budowa ratusza miejskiego. Powierzono to zadanie włoskiemu architektowi i kamieniarzowi Kasprowi Fodydze. Wywiązał się z tego zadania doskonale – ukończony w 1629 roku ratusz zachwyca proporcjami i lekkością. Jest jednym z najpiękniejszych tego typu renesansowych obiektów w Polsce. Zachowana ikonografia świadczy, że również otaczające rynek kamienice współgrały wyglądem z ratuszem – miały piękne attyki i podcienia.

The town hall, whose construction was started in 1602, was the evidence of the glamour Szydłowiec enjoyed at the end of the 16th century. The task was given to an Italian architect and stone-mason, Kasper Fodyga. He completed the task successfully, and the town hall, finished in 1629, is one of the most beautiful Renaissance buildings of this kind in Poland. The iconography which has been preserved shows that the tenement houses surrounding the Market Square also corresponded with the style of the town hall, as they had beautiful parapet walls and arcades.

Wczesny, lipcowy ranek. Księżyc nie przegrał jeszcze do końca ze słońcem… chowa się w cieniu figura „Zośka”, – ponoć pierwsza napiętnowana publicznie szydłowianka...

An early July morning. The moon still struggles with the sun… a figure called “Zośka” hides in the shade. It is said to represent the first woman punished by public humiliation in Szydłowiec…

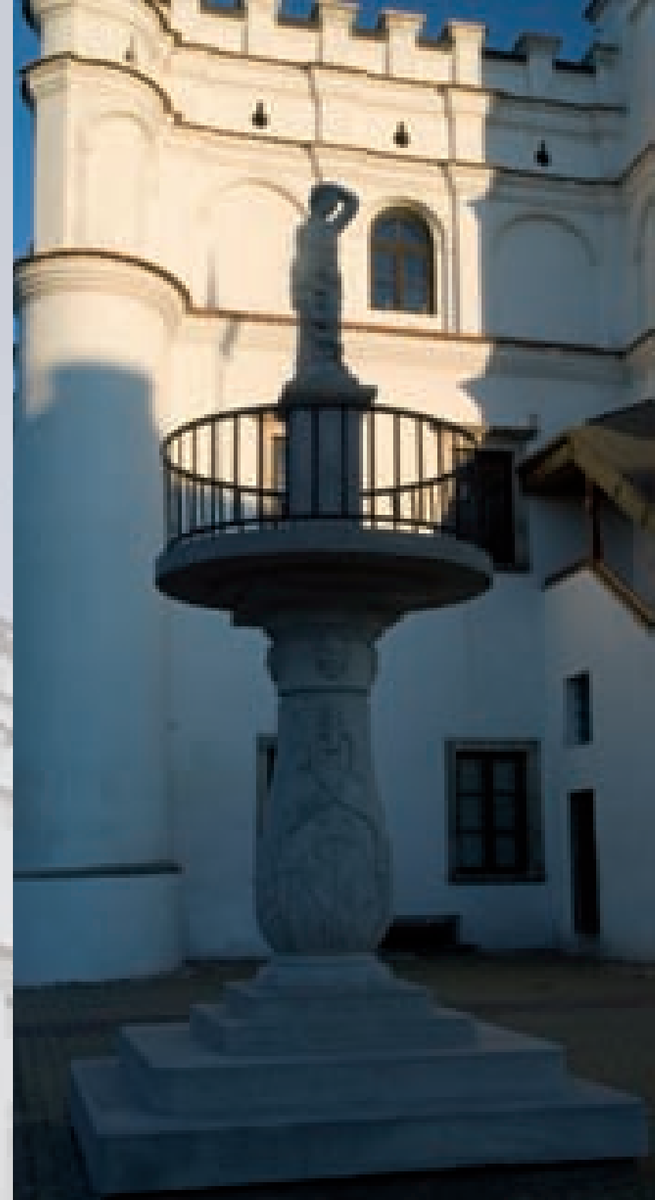

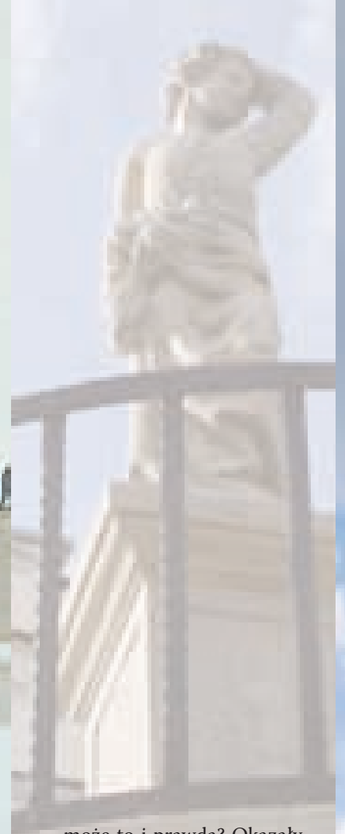

…może to i prawda? Okazały miejski pręgierz, zachowany w doskonałym stanie, stoi przecież w pobliżu. Pełnił swe wychowawcze funkcje do roku 1788.

….which might be true, as the well preserved town pillory stands nearby. It served its educative function till 1788.

Ratusz jest świadkiem wszystkich ważnych wydarzeń, jakie od wieków dzieją się na Rynku, takich jak występ Orkiestry i Kompanii Reprezentacyjnej Straży Granicznej.

The town hall has witnessed all important events which have taken place in the Market Square, such as a performance of the Brass Band and the Representative Company of the Border Guard.

Piękną, wielowiekową metryką mogą na ziemi szydłowieckiej poszczycić się kościoły w Chlewiskach, Jastrzębiu i Szydłowcu. Patronem szydłowieckiej fary jest św. Zygmunt. Fundatorami pierwszej, drewnianej świątyni byli Jakub i Sławko Odrowążowie. Było to w 1401 roku. Budowę późnogotyckiego kościoła, który możemy dziś podziwiać, rozpoczął w 1493 r. Jakub Szydłowiecki, burgrabia krakowski i podskarbi wielki koronny, a dokończył dziedziczący po nim tytuł podskarbiego i szydłowieckie włości jego brat, Mikołaj. Zbudowany z miejscowego kamienia kościół wspólnie z ratuszem i zamkiem stanowią o urodzie miasta. Doskonale widoczne z każdego miejsca przyciągają wzrok znakomitymi proporcjami.

The churches in Chlewiska, Jastrzębie and Szydłowiec can boast of a long, beautiful history. The patron saint of the Szydłowiec church is St Sigismund. The first, wooden church was founded by Jakub and Sławko Odrowąż, in 1401. The construction of the church which we can see now was started in 1493 by Jakub Szydłowiecki the Cracovian burgrave and Crown Treasurer,. His brother, Mikołaj, inherited his titles and property in Szydłowiec and completed the building of the church. The late Gothic church, made of local stone together with the town hall and castle are the most attractive sights of the town. Clearly visible from every spot, they attract attention due to their excellent proportions.

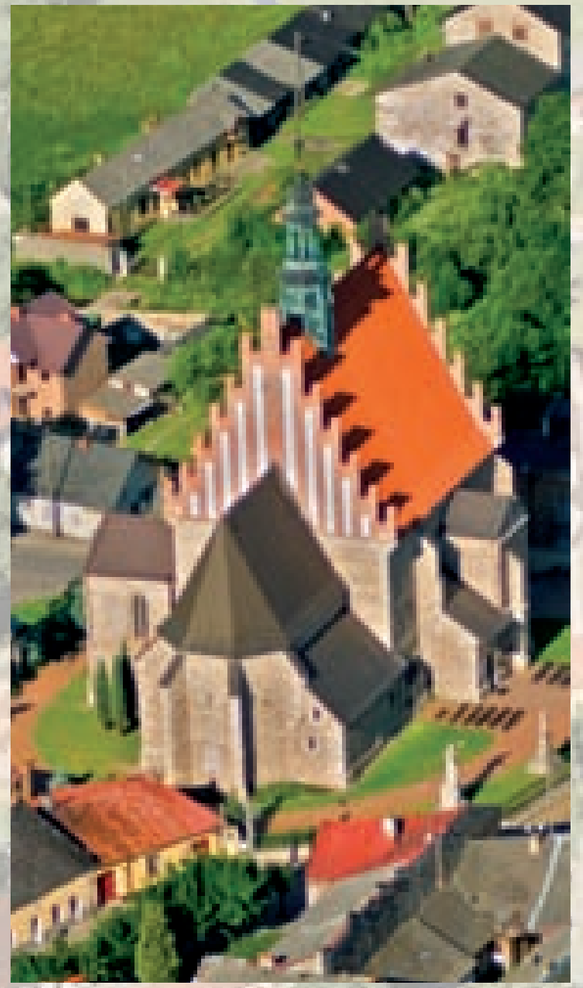

Widok na kościół od strony ulicy Kamiennej.

The church seen from Kamienna Street.

Widok od strony plebanii.

Fragment tablicy epitafijnej w murze cmentarza kościelnego.

A view from the parish house.

A fragment of an epitaph in the wall of the church yard.

Fragment obudowy nagrobka Mikołaja Szydłowieckiego (w murze cmentarza kościelnego).

Zegar słoneczny na skarpie przyporowej kościoła.

A fragment of the tombstone of Mikołaj Szydłowiecki (in the churchyard wall).

A sun-dial on the church buttress.

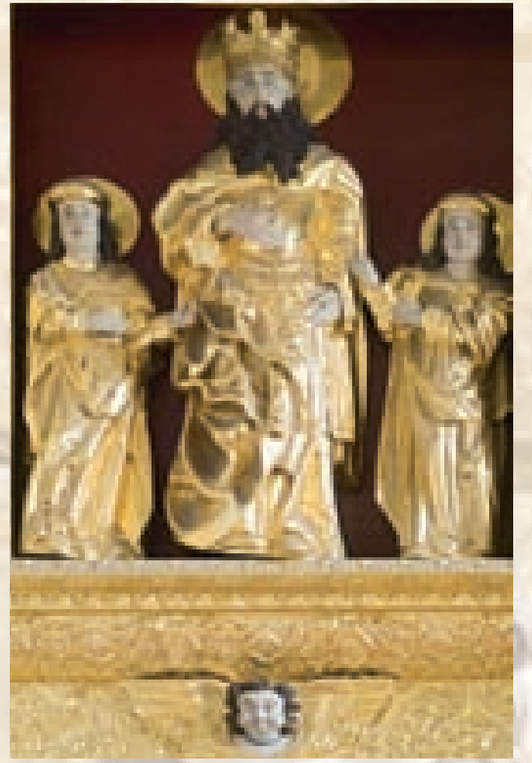

Na poprzedniej stronie: wnętrze kościoła – widok na prezbiterium i ołtarz główny ufundowany w roku 1618 przez Albrychta Władysława Radziwiłła.

Późnorenesansowy ołtarz główny – św. Zygmunt, patron kościoła.

Późnorenesansowy ołtarz główny – koronacja Matki Boskiej.

On the previous page: the interior of the church – a view of the presbytery and the main altar founded in 1618 by Albrycht Władysław Radziwiłł.

St Sigismund – the patron saint of the church.

The late Renaissance main altar: the crowning of Holy Mary.

Późnogotycki poliptyk fundacji Jakuba Szydłowieckiego.
Najprawdopodobniej został wykonany w krakowskiej pracowni Marcina i Mikołaja Czarnych.

A late Gothic polyptic founded by Jakub Szydłowiecki. It was most probably made in the Cracow workshop of Marcin and Mikołaj Czarny.

< Opłakiwanie Chrystusa.

Fragmenty poliptyku: fundatorzy – Jakub Szydłowiecki z żoną Zofią i trzema córkami. >

Na następnej stronie: nagrobek Mikołaja Szydłowieckiego (zmarł w 1532 r) pochodzący najpewniej z pracowni Bartłomieja Berecciego.

< Crying over Christ.

Fragments of the polyptic: the founders – Jakub Szydłowiecki with his wife and three daughters. >

On the next page: the tomb of Mikołaj Szydłowiecki (died in 1532), coming probably from Bartolomeo Berecci's workshop.

Bardzo starą metryką, sięgającą XII-XIII wieku, może poszczycić się kościół pw. Św. Stanisława w Chlewiskach. Był wtedy zapewne świątynią drewnianą. Ulegał licznym przebudowom. Obecnie najstarszą częścią kościoła jest prezbiterium z zakrystią i kaplicami fundacji (1511 r.) Odrowążów-Chlewickich, z licznymi elementami architektury gotyckiej.

St Stanislaus' church in Chlewiska dates back to the 12th–13th century. It used to be a wooden temple then, and afterwards it was rebuilt many times. At present, the oldest part of the church is the presbytery with the vestry and the chapels founded by the Odrowąż and Chlewicki family (1511), containing numerous Gothic details.

Z nagrobka zmarłego w roku 1613 Wawrzyńca Chlewickiego patrzy na nas szlachetne, marsowe oblicze szlachcica w pełnej zbroi… idealny portret Sarmaty.

On the tombstone of Wawrzyniec Chlewicki, who died in 1613, we can see a noble, serious face of a nobleman in full armour… an ideal Sarmatian portrait.

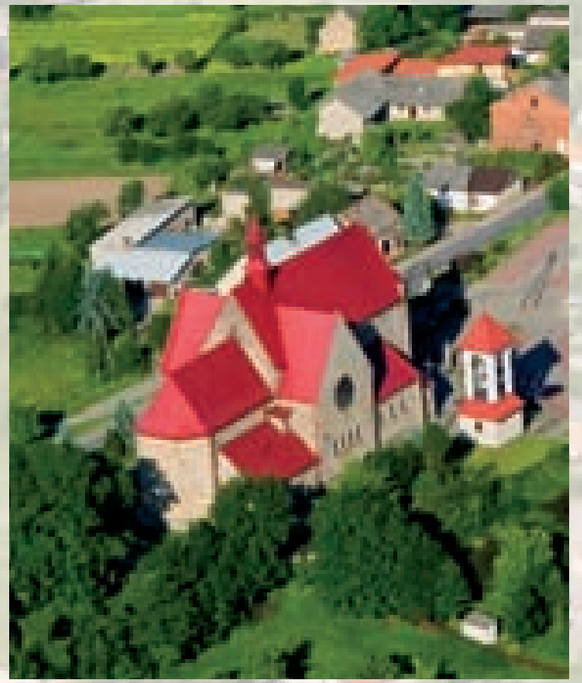

Kościół pw. Św. Jana Chrzciciela w Jastrzębiu (był wtedy miastem należącym do iłżeckiego klucza dóbr biskupów krakowskich) konsekrował w 1435 r. pierwszy w naszej historii kardynał – biskup Zbigniew Oleśnicki. Obecny swój wygląd zawdzięcza jastrzębska świątynia ostatniej przebudowie w latach 1909-1928, wg projektu arch. Jarosława Wojciechowskiego.

St John the Baptist's church in Jastrzębie was consecrated in 1435 by the first cardinal in Polish history – bishop Zbigniew Oleśnicki. The church gained its present looks during the last rebuilding in 1909-1928 according to the design by architect Jarosław Wojciechowski.

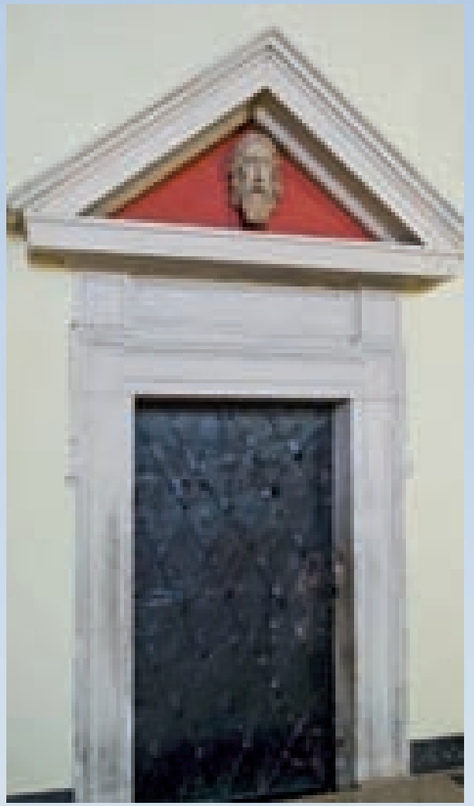

Pamiątką dawnego kościoła jest m.in. kamienny portal z ozdobnymi drzwiami i rzeźbą głowy św. Jana Chrzciciela w tympanonie.

A stone portal with a decorative door and the sculpture of St John the Baptist's head in the tympanum.

Szanowanie i pielęgnowanie tradycyjnych, regionalnych zwyczajów jest ważne, zwłaszcza w dobie narastającej globalizacji. Cóż dopiero, gdy tradycja sięga głębokiego średniowiecza! W Muzeum Narodowym w Krakowie znajduje się drewniana rzeźba Chrystusa na osiołku, pochodząca z połowy XV wieku. Nim trafiła do muzealnych zbiorów w roku 1904, w każdą Niedzielę Palmową, na pamiątkę wjazdu Chrystusa do Jerozolimy, obwożona była w procesji wokół Rynku i kościoła.

It is important to respect and sustain the traditional, regional customs, especially in the times of growing globalization, to say nothing of tradition which dates back to Middle Ages. In the National Museum in Cracow there is a wooden sculpture of Christ riding a donkey, from the 15th century. Before it became a museum exhibit in 1904, it used to be carried in a procession around the Market Square and the church every Palm Sunday, to commemorate Christ entering Jerusalem.

Od kilku lat jej wierna (prawie) kopia znów w Niedzielę Palmową okrąża rynek, wypełniony świątecznymi kramami i wielkanocnymi palmami...

For several years on Palm Sunday its copy again goes round the Market Square, full of stalls and traditional Easter palms.

W sześćdziesiąt dni po Wielkanocy, ze świętego Zygmunta wyrusza na rynek i ulice Szydłowca jeszcze większa procesja. Przemierza całe miasto, okrąża Zamek, pogrąża się w modlitwie przy czterech ołtarzach i powraca do kościoła. To uroczystość Najświętszego Ciała i Krwi Pańskiej czyli Boże Ciało. Święto ustanowił w roku 1317 Jan XXII, a w Polsce, w diecezji krakowskiej, w 1320 wprowadził biskup Nanker. Od 1420 roku, decyzją synodu gnieźnieńskiego, święto Bożego Ciała zaczęto obchodzić w całej Polsce.

Sixty days after Easter, an even bigger procession leaves St Sigismund's church. It goes through the town, around the castle, becomes sunk in prayer at the four altars and returns to the church. It is the celebration of the Holy Flesh and Blood of Jesus Christ, i.e. Corpus Christi. It was constituted in 1317 by Pope John XXII, and it was introduced in Poland in the Cracow diocese in 1320 by bishop Nanker. Since 1420 the festival has been celebrated in the whole of Poland, according to the decision of the synod in Gniezno.

Procesji, jak również innym uroczystościom, towarzyszy zwykle Miejska Orkiestra Dęta, działająca przy Szydłowieckim Centrum Kultury Zamek. Pięknie się ją słucha i… ogląda.

The procession, as well as other ceremonies are usually accompanied by the Town Brass Band, from the "Zamek" Cultural Centre in Szydłowiec. It is pleasant to listen to and … watch.

To też tradycja – po procesji w mgnieniu oka znikają zielone gałązki z drzewek, które maiły ołtarze. Ich obecność w domu ma zapewnić szczęście i dostatek...

This is another tradition: after the procession the green branches which had been used for decorating the altars disappear instantly. They are supposed to bring luck and prosperity when carried home.

Ojczyzna to ziemia i groby. Narody tracąc pamięć, tracą życie". Na ziemi szydłowieckiej pamięci nie sposób stracić. Jak zapomnieć o Skłobach (zdjęcie obok – leśny cmentarz), gdzie 11 kwietnia 1940 roku hitlerowcy w odwecie za pomoc udzielaną „Hubalowi" spalili wieś (300 zagród) i rozstrzelali 244 mężczyzn i chłopców… Jak zapomnieć o polskich żołnierzach z Korpusu Ochrony Pogranicza, którzy zginęli w bitwie pod Barakiem 8 września 1939 roku. Ich prochy spoczywają w kwaterze Wojska Polskiego na cmentarzu w Szydłowcu. Innych czasów dotyczy zespół pięknych, żeliwnych nagrobków na cmentarzu w Chlewiskach. Świadectwo kunsztu miejscowych odlewników.

Homeland means land and graves The nations who lose memory, die. It is not possible to lose memory here. How could you possibly forget Skłoby (the photo aside), where on 11 April 1940 the Nazis burnt down the village (300 farms) and shot 244 men and boys – as a punishment for help given to the partisans under command of "Hubal"… How could you forget Polish soldiers from the Border Guard Corps who died in a battle of Barak on 8 September 1939. Their ashes rest in the Polish Army section of the cemetery in Szydłowiec. A group of beautiful, cast-iron tombs in the cemetery in Chlewiska is connected with a different period in history. Over a dozen of such 19th century tombs have remained, made by talented local casters.

Kwatera żołnierzy Września 1939 roku na cmentarzu w Szydłowcu.

The cemetery section devoted to the Polish Army soldiers killed in September 1939.

Cmentarz w Chlewiskach.

The cemetery in Chlewiska.

Ponad 3 000 pięknych nagrobków – macew znajduje się na cmentarzu żydowskim – kirkucie przy ul. Wschodniej w Szydłowcu, założonym w 1831 roku przez gminę żydowską dla ofiar zarazy. W 1957 roku zostały tu przeniesione nagrobki z dwóch innych cmentarzy.

There are over 3000 beautiful Jewish tombstones in the Jewish cemetery in Szydłowiec, in Wschodnia Street, founded in 1831 by the Jewish commune for the victims of an epidemic. In 1957 the tombstones from two other cemeteries were moved here.

Położone w lasach pod Tomaszowem mauzoleum wzniesiono dla upamiętnienia żołnierzy armii austro - węgierskiej, poległych w I wojnie światowej.

This memorial was founded in the forests near Tomaszów to commemorate the soldiers from Austro-Hungarian armies killed during World War I.

Znakomity piaskowiec szydłowiecki znany jest w całej Polsce. Używany jako kamień murowy, lecz znacznie chętniej jako okładzinowy. Dawniej służył jako surowiec do produkcji detali architektonicznych, figur przydrożnych, nagrobków, a nawet… osełek. Jego drobnoziarnista, ciągła struktura umożliwia precyzyjną obróbkę nawet bardzo skomplikowanych kształtów. Najwięcej kamieniołomów działa obecnie w okolicy Śmiłowa (zdjęcie obok i następne strony). W samym Szydłowcu, na południowych obrzeżach miasta, znajdują się, wypełnione wodą i nieczynne od pięćdziesięciu lat, kamieniołomy „Pikiel" i „Podkowiński" (od nazwisk dawnych właścicieli). Są to rezerwaty przyrody nieożywionej.

Excellent sandstone from the region of Szydłowiec is known all over Poland. It is used for constructing walls, but more often as lining material. It used to be the material for making architectural details, wayside figures, tombstones and even whetstones. Its fine structure makes it possible to achieve precise finishing of quite complicated forms. Most quarries are being exploited at present around Śmiłów (the photo aside and on the next pages). In Szydłowiec itself, the southern outskirt of the town, there are two quarries called Pikiel and Podkowiński (after the names of former owners). They have not been used for fifty years and they are filled with water. They are nature reserves.

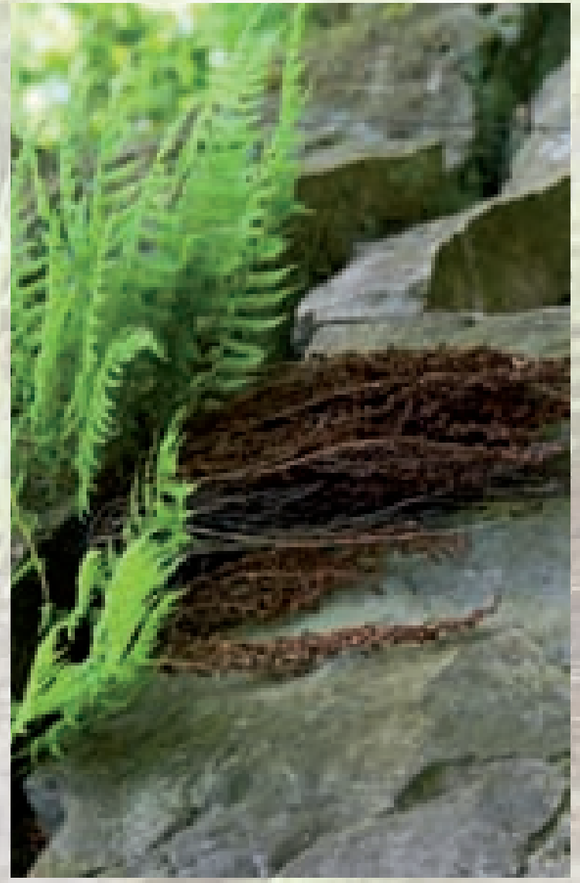

Kamieniołom „Pikiel”.

Quarry „Pikiel”.

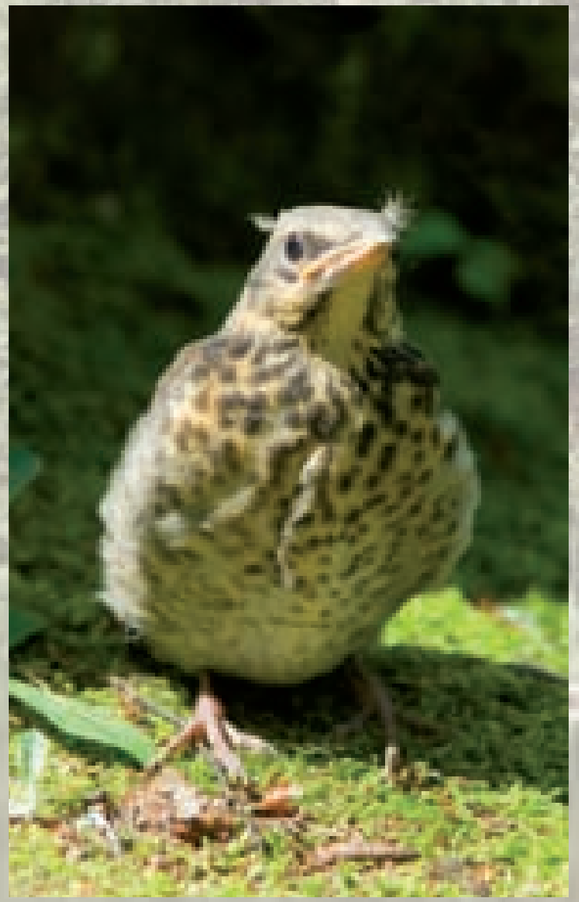

Kamieniołom „Podkowiński”.

Quarry „Podkowiński”.

Drugim bogactwem naturalnym ziemi szydłowieckiej były licznie występujące rudy żelaza. Dawni właściciele tych ziem chętnie korzystali z tego bogactwa. Stare techniki wytopu można prześledzić w zakładzie hutniczym w Chlewiskach, który jest oddziałem Muzeum Techniki w Warszawie. Huta została zbudowana w 1892 roku przez Francuskie Towarzystwo Metalurgiczne. Pierwszymi jej właścicielami byli Broel-Platerowie. Ruda dowożona była z okolic Skłobów. Wielki piec miał wydajność ok. 15 ton surówki na dobę. Huta była czynna do 1940 roku.

The Szydłowiec region used to abound in another natural resource, that is iron ores. The former owners of this land eagerly used this wealth. Old melting technology can be studied in the iron works in Chlewiska, which is a branch of the Museum of Technology in Warsaw. The iron works was built in 1892 by the French Metallurgic Society. Its first owners were the Broel-Platers. Iron ore was delivered from the region of Skłoby. The great furnace could produce about 15 tons of iron per day. The iron works was used until 1940.

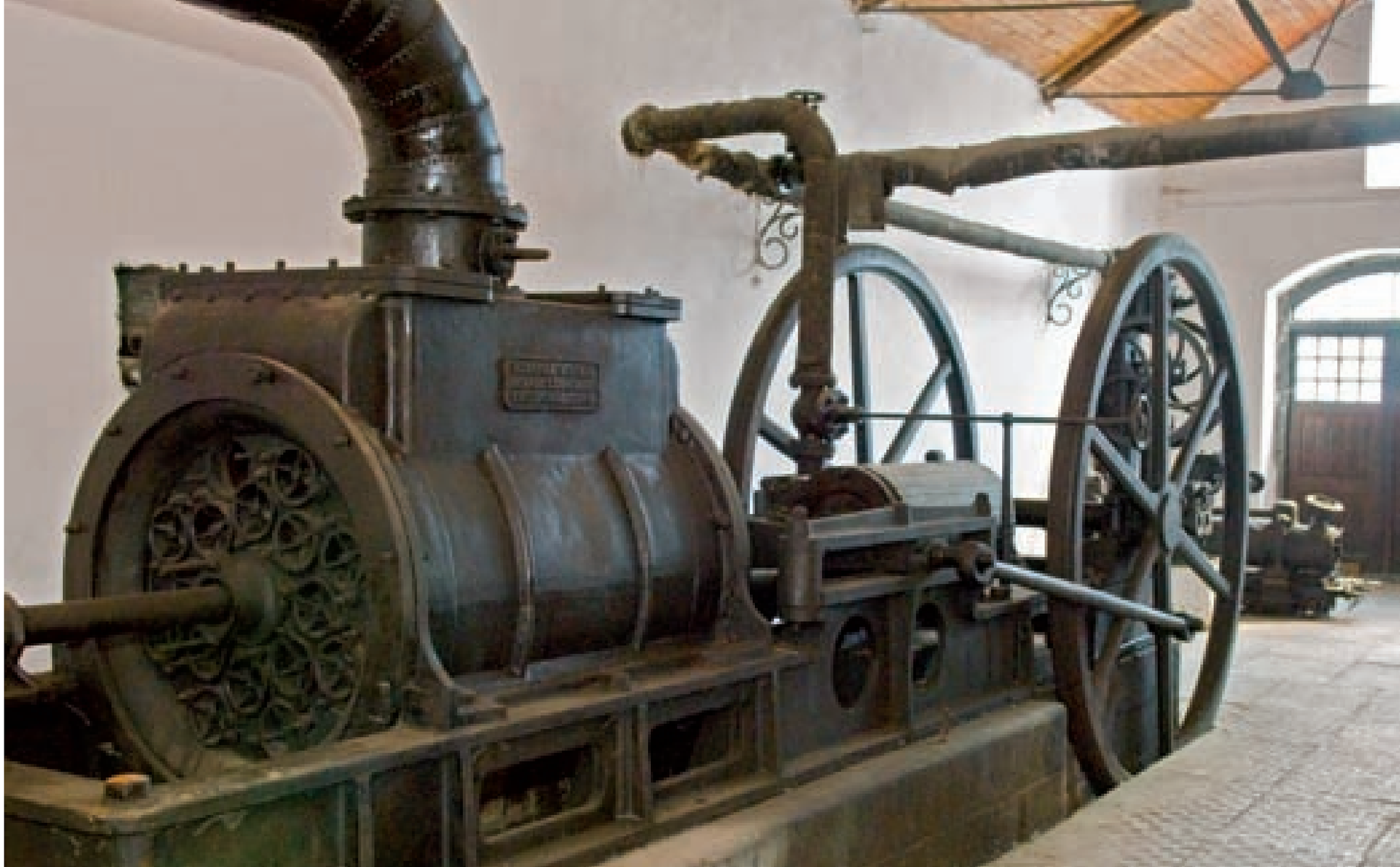

Wieża wyciągowa, w głębi wielki piec.
Hala dmuchaw. >

The headframe, in the background the great furnace.

Hall blowers. >

Wielki piec.

The great furnace.

Wnętrze
wieży wyciągowej.

Inside
the headframe.

Lasy w powiecie szydłowieckim zajmują sporo, bo prawie trzecią część jego obszaru. Im bliżej województwa świętokrzyskiego, tym jest ich więcej. W okolicach Majdowa są dwa rezerwaty cisa, sąsiadujące z rezerwatem modrzewia polskiego „Ciechostowice". To bardzo rzadko występujące w stanie naturalnym drzewo, zostało przetrzebione już w średniowieczu, gdyż robiono z niego doskonałe łuki! Wędrując po południowych rubieżach powiatu można właściwie nie wychodzić z lasu, znajdując w nim kojący skołatane nerwy wypoczynek... Zachęcamy do takich wypraw o każdej porze roku. A zwłaszcza zimą, gdy krystalicznie czyste powietrze spływa z błękitnego nieba, a oszronione, pochylone pod ciężarem szadzi drzewa przybierają postać śnieżnych pielgrzymów...

Almost one third of the Szydłowiec district is covered by forests. The closer to the Świętokrzyskie Voivodship the more forested the land becomes. Near Majdów there are two yew-tree reserves, bordering the nearby reserve of Polish larch called "Ciechostowice" Yews are rare. Their number was limited already in the Middle Ages, as they provided excellent material for making bows. In the southern part of the district you can walk for miles without leaving the forest, which is a genuine rest for the troubled mind… Such trips are pleasant in any season of the year, especially in winter, in crystal clear air, under blue sky, among trees bending under the heavy weight of frost like snowy pilgrims…

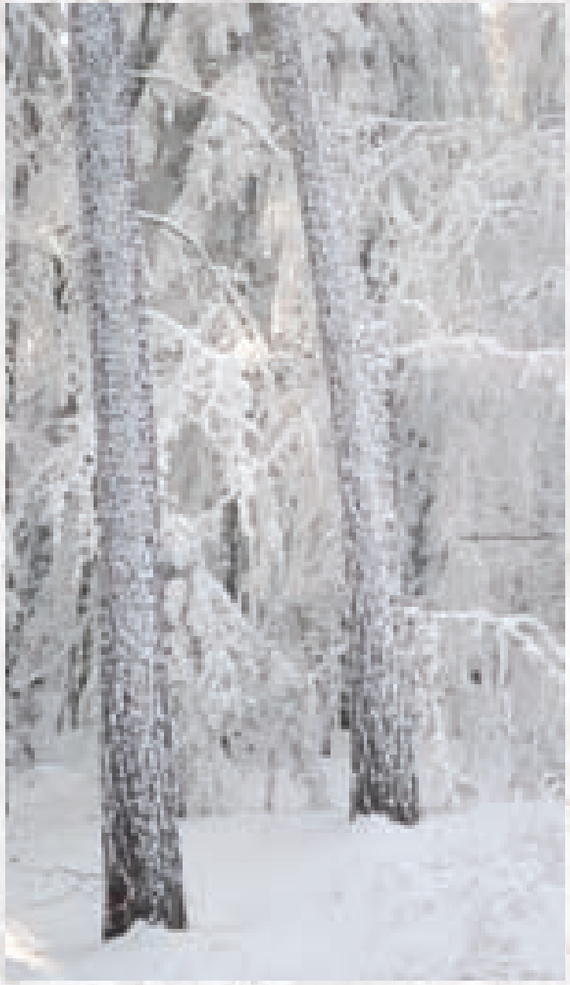

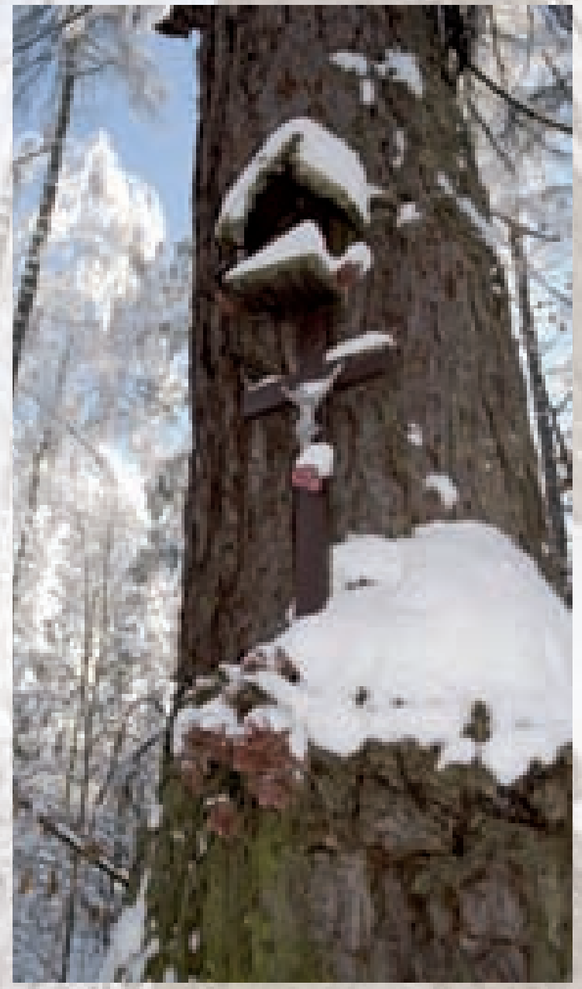

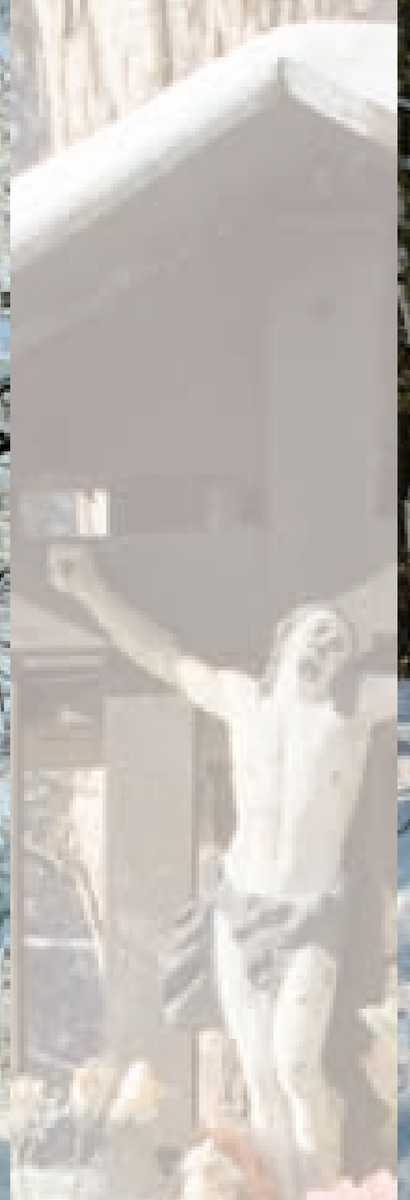

Z góry widać lepiej? Chyba tak, a już na pewno inaczej. Pola układają się w najbardziej wyszukane geometryczne formy, lśnią stawy i rzeki, a szosy, drogi i wiejskie ścieżki tworzą komunikacyjną pajęczynę, łączącą ze sobą domy, wsie i miasta. W zależności od pułapu lotu szczegóły znikają i widać już tylko barwne plamy – szydłowiecki zielono-niebieski kobierzec. Na następnych stronach: Szydłowiec, Chlewiska, Jastrząb, Orońsko.

Is the air view better? It probably is, and most certainly it is different. The fields create sophisticated geometrical patterns, the ponds and rivers glisten, and roads and country paths become a complicated web linking farms, villages and towns. If we fly higher, the details disappear and you can only see colourful stretches of the green and blue patchwork. On the following pages: Szydłowiec, Chlewiska, Jastrząb, Orońsko.